

JULES KOCKELKOREN

In de smidse van Jos van den Dungen

Het is Woensdagmiddag en ook de Weerter Ambachtsschool heeft vrijaf. Daarom heeft Jos van den Dungen, leraar smeden, bankwerken en lassen, zich naar zijn huis gehaast vanmiddag, maar zijn vrouw en kinderen zullen desondanks weinig van hem zien. Het bloed kruipt nu eenmaal, waar het niet kan gaan; Jos van den Dungen - zoon van een smidsfamilie - duikt vanmiddag onder in zijn werkplaats, die hij achter zijn huis heeft laten bouwen. Hij zal er de schaarse uren die het onderwijs hem laat, werken aan de ambo's die hij thans uitvoert voor de kerk van Helden. Of zal zijn hobby, de lasplastic, hem toch weer te sterk worden en zal hij vanmiddag verder werken aan de drakenkop, een ontwerp voor een monumentale lamp, die hij eens bedoelde voor een raadhuis en die hij thans voor eigen genoegen langzaam voltooit?

Maar dan wordt zijn rust verstoord door die man van het blad „Scheppend Ambacht”. Jammer van zijn schaarse tijd, hij praat weliswaar als enthousiast lid van Scheppend Ambacht Limburg graag over zijn stiel en is bedreven in het bondig uitleggen van zijn opvattingen, maar gewerkt kan er nu niet worden.

„Het siersmeden zit me in het bloed”, vertelt Jos van den Dungen, als wij in zijn rustige huiskamer zitten. „Ik kan het niet meer laten. Van kind af aan groeide ik thuis in Den Bosch op bij aambeeld en ijzer en raakte spelenderwijze vertrouwd met materiaal en

werktuigen. Daarenboven was vader een ambachtsman van het zuiverste gehalte, die de hoge ambachtelijke tradities en bekwaamheden door gaf aan zijn zonen, die alle vijf smid werden. Vader leerde ons hoe het ijzer, dat recht, dood en machinaal-steriel onder de wals uitkomt, helemaal met de hamer moet nagegaan worden, helemaal versmeed moet worden, opdat de fijne toets van de hamerslag weer voelbaar en het ijzer weer levend wordt. Hoe alle verbindingen in het ijzer organisch moeten groeien, zoals dit uit de natuur te leren valt. Hoe een arm niet zonder meer tegen een schouder geplakt zit of een blad aan een stengel, doch met een duidelijke en logische verbinding.

Vaak zie je tegenwoordig, hoe men deze oude vakbeginselen vergeet en de staaf ijzer stomweg electrisch vastlegt in plaats van een verbindingsstuk op de staaf te smeden en klaar, overzichtelijk en logisch met een klinknagel vast te leggen. Vader leerde ons, hoe uit het materiaal de vorm moest groeien, een duidelijke ijzerconstructie, en hoe juist deze constructieve elementen in de opbouw tot versiering werden. Zeker, de opvattingen van virtuositeit van de oude vaklieden leidden hen wel eens op verkeerde wegen, omdat zij het knapste, dat een vakman bereiken kon, zagen in datgene uit ijzer te maken dat praktisch gesproken niet mogelijk scheen, zoals ijzeren natuurgetroouw gevormde roosjes. Het was een verkeerd gerichte virtuositeit, maar zij hebben de fakkel van het

vakmanschap aan ons doorgegeven, al waren zij kinderen van hun tijd, zoals wij van de onze”.

Terwijl Van den Dungen enthousiast vertelt over de hoge waarden van de siersmeedkunst, van het karakter van het ijzer, van de ambachtelijke eisen van tot leven gewekt materiaal, van de schoonheid van geoxydeerd oud ijzer en de expressieve kracht daarvan in zijn organisch gegroeid zijn, kijk ik tersluiks naar een der beide ambo's voor de kerk van Helden, die achter in het vertrek staat. Van den Dungen merkt mijn belangstelling en licht zijn werk, waar nodig, toe. Het was een moeilijke opdracht, enerzijds om de vormgeving, anderzijds om de moeilijke symboliek, die in de medaillons vereist werd. De kerk te Helden van architect Valk heeft een sterk wijkende lijn naar boven. Daarom streefde Van den Dungen er naar eenzelfde wijkende spanning naar boven in deze ambo's te verwezenlijken. Deze spanning der nauw merkbaar wijkende spijlen wordt nog geaccentueerd door de horizontale band beneden, die deze wijkende beweging bijeensnoert. Het ijzer werd door bronsopbrenging plaatselijk geaccentueerd zoals in het motief en op de markante oplossingen, die de constructie bepalen.

Ondanks de weinige tijd, die Jos van den Dungen aan zijn siersmeedwerk kan besteden wegens zijn leraarschap aan de ambachtsschool, heeft hij reeds veel werkstukken vervaardigd, zoals b.v. veel sierhekken, lampen en kandelaars, o.a. de monumentale Anjerkandelaar voor het Anjerfonds in Limburg en de kleinere kandelaar voor de stad Heerlen. Met nadruk vraag ik echter naar een ijzeren kruisbeeld, dat ik van hem zag op een kunsttentoonstelling in Juni 1948 te Maastricht. Het was een merkwaardige ijzerplastiek, niet gedreven, doch als het ware geboetseerd in het oude, geoxydeerde ijzer en van een merkwaardige beeldende kracht. En op het zelfde moment zit siersmid Van den Dungen enthousiast op zijn stokpaardje.

„Het is een lastechniek, die ik zelf ontwikkeld heb”, zegt hij, „en die ik alleen in Nederland beoefen. Voor de oorlog heeft, meen ik, ook in Duisburg iemand erin geëxperimenteerd en in Parijs een leraar op een school voor marmeropleiding, doch ik heb niets meer van hen vernomen. Je moet weten, dat ik reeds vroeger sterke interesse had in de richting van de plastische kunsten. De plastische mogelijkheden in metaal zijn echter beperkt. Men kan bronsgieten, doch het nadeel hiervan is, dat het steeds een vorm zal zijn die niet direct in brons vervaardigd werd en dus niet het typische metaalkarakter zal hebben.

Nu kan men koper en ijzerplaat drijven, doch men zal, gezien de stugheid dezer bewerking steeds een sterk gestyleerd werk krijgen met weinig plastische modulatie. Daarom zocht ik naar een werkwijze die, geheel in het materiaal gedacht en direct in het materiaal uitgevoerd, de soepelheid van brons zou

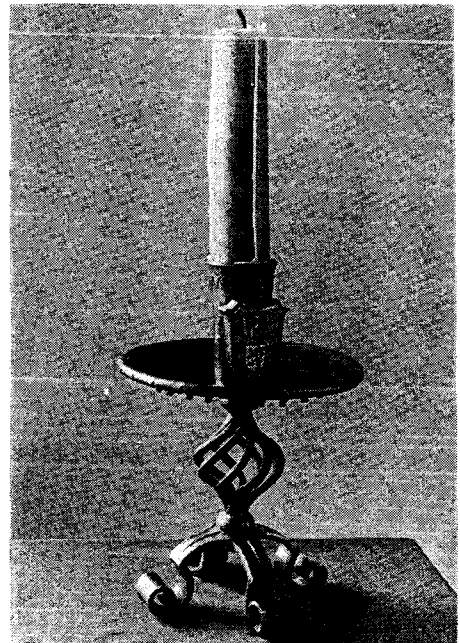
hebben, maar het ruigere karakter en de ruller huid van ijzer. Ik meen de oplossing gevonden te hebben in wat ik de lasplastiek noem.

Daartoe bevestig ik door verhitting met de lasbrander eerst volgens het kleiontwerp een geraamte van lasraden. Op deze grondvorm ga ik dan verder boetsen in ijzer. Door plaatselijke verhitting kan ik de draadconstructie dichtmaken met gesmolten lasdraad en hierop dan verder toevoegen en afnemen waar nodig. Het is dus een direct boetsen in ijzer, slechts met deze moeilijkheid, dat een beeldhouwer terstond ziet wat hij doet en ik telkens mijn werkstuk moet laten afkoelen om te zien of het detail de juiste hoogte heeft en de juiste proporties.

Door uitzetten en door kleurverschil, roodgloeiend tegenover het doffe zwart van de rest der plastiek, is het effect tijdens het werk immers zeer bedriegelijk. „Ik geloof beslist, dat voor deze lastechniek grote mogelijkheden zijn weggelegd”, zegt siersmid Van den Dungen. „Maar het is een zeer tijdrovende en kostbare techniek. Daarom zal in Nederland wel niet veel te bereiken zijn erin. Ik leg me dan ook thans voornamelijk toe op decoratief smeedwerk”. Maar als hij desondanks even later me deze werkwijze demonstreert aan een prachtige drakenkop en druppel na druppel verder boetseert op het draadgeraamte, is hij kennelijk dit pessimisme weer vergeten en op een gegeven moment zelfs bijna zijn bezoeker.

In een hoek aan het smidsvuur staat zijn vierjarig zontje, stookt het vuur op, trekt een stuk ijzer eruit en smeedt, dat het een lust is.

Met een ruk richt Jos van den Dungen zich op en glimlacht dan onder zijn lasbril. „Smedenbloed verloochent zich niet. Zo begon ik ook thuis”, zegt hij met trots in zijn stem. Zijn trots is gerechtvaardigd.

Kandelaar van Jos v. d. Dungen